

L'impacte del medi ambient en l'economia productiva

Joan Ignasi Puigdollers (*)

Abstract

The Catalan minister for the environment explains that the Kyoto conference was not so much about the environment as about the productive economy. There is a danger of climate change because of economic growth. Although not proven it is better to act reducing emissions. The European Union permits Spain to increase emissions because of its relative backwardness, but Catalonia is heavily industrialised and more concerned about quality of life. The environment is an opportunity for sustainable development. The Agenda 21 is being adopted in Catalonia. Industrial waste management successfully uses a combination of incentives and penalties. Especially significant is the valuation of waste. Other policies are voluntary agreements and direct economic measures. Pollution taxes have been extensively applied since 1981 with 60% reduction in waste water. The Catalan government is concerned about business sustainability. Business can connect with society through environmental reporting. The number of environmental goods and services firms has multiplied by 37 in the last four years. Sustainability is being incorporated into the business culture. The Catalan government, in an effort to modernise administration, has a new law simplifying and integrating environmental paperwork for business.

Reducció d'emissions pel canvi climàtic

Comencem parlant de Kyoto. Tots vostès recordaran que, el desembre de 1997, els mitjans de comunicació van dedicar molt espai a parlar de la cimera d'Estats que es feia a aquella ciutat japonesa per a debatre sobre el canvi climàtic. Ara bé, recordem quins eren els titulars? Els mitjans ens descrivien les amenaces del diòxid de carboni sobre el clima planetari -amb tota la gamma de desastres subsegüents per a la vida humana-, criticaven la gasiveria dels Estats Units i del Japó i, en menor grau, de la Unió Europea que es resistien a rebaixar les seves emissions i, finalment, destacaven la decepció pels acords finals i la malfiança que, fins i tot, aquestes mesures mínimes s'acabessin adoptant.

En resum, se'ns transmetia la imatge que, una vegada més, els polítics parlaven molt de medi ambient i, a l'hora de la veritat, es perdien en debats i polèmiques infructuoses. Fins i tot els ciutadans més curiosos tenien dificultats per a comprendre amb prou claredat l'abast de la qüestió.

Si es mira bé, podem adonar-nos que a Kyoto no es parlava de medi ambient -almenys no es parlava d'aquest concepte relativament restringit i encarcarat de medi ambient que encara predomina a molts sectors. A Kyoto, es parlava d'economia productiva, és a dir, es parlava de desenvolupament, de sostenibilitat, de qualitat de vida present i futura... que és la manera racional i sensata de parlar, avui, de medi ambient.

(*) Conseller de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

Dediquem uns pocs minuts a parlar del canvi climàtic, que és un tema prou il·lustratiu de la interacció entre el medi ambient i l'economia productiva.

La civilització moderna s'ha desenvolupat en unes condicions climàtiques relativament estables. Aquestes condicions estan determinades pel balanç d'energia rebuda i emesa pel planeta. Ens arriba radiació solar, que travessa l'atmosfera i penetra en la superfície terrestre i en les masses oceàniques. Una part d'aquesta energia és reemesa cap a l'espai. En aquest procés, l'atmosfera actua de filtre, que reté més o menys energia segons la seva composició. Així, com més diòxid de carboni hi hagi a l'atmosfera, menys energia passarà des de la superfície cap a l'espai i, per tant, se'n retindrà més: això significa que hi haurà un escalfament del planeta.

Aquests fenòmens s'han produït al llarg de tota la història de la Terra. Però ara, hi ha un consens generalitzat entre els experts que ens trobem en una fase d'escalfament. I la principal sospita -encara no demostrada, segons sembla- sobre la causa d'aquest escalfament recau en l'increment de les emissions de diòxid de carboni a l'atmosfera provocat per l'activitat humana. Davant aquesta sospita, hi ha posicions per a tots els gustos: des d'aquells que la donen per certa fins a aquells que es repengen en la manca d'evidència definitiva.

La posició de la majoria de responsables polítics és que, encara que no hi ha una constatació certa, les conseqüències del canvi climàtic poden ser tan negatives que és preferible no esperar a actuar, per si fos el cas que la responsabilitat principal correspon a les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle.

Les conseqüències previstes del canvi climàtic podrien tenir uns efectes econòmics considerables. Posem només tres exemples:

- L'augment del nivell del mar, encara que sigui de l'ordre de centímetres, amenaça la costa, on s'ha concentrat bona part de la població mundial, de manera que caldria reforçar els dispositius de protecció que normalment són cars;

- La variació del clima faria que s'alterés la distribució de cultius, de manera que l'agricultura i tota la indústria derivada s'hauria de replantejar en moltes zones;

- La radicalització dels fenòmens meteorològics que s'associa a un increment de la temperatura mitjana del planeta (inundacions, glaçades, sequeres...) també provocaria despeses quantioses de reparació i d'indemnització.

Per tots aquests motius, la reunió de Kyoto va ser intensa i, alhora, seriosa. Si volem prevenir aquestes amenaces, cal reduir les emissions dels gasos que provenen de la utilització de combustibles fòssils. Reduir les emissions de gasos passa, doncs, per tres grans opcions:

- 1) Reduir les activitats que consumeixen combustibles fòssils (indústria, calefacció, transport...).
- 2) Augmentar l'eficiència energètica, sempre que això suposi consumir menys energia d'aquesta font en valor absolut.
- 3) Substituir els combustibles fòssils per altres mecanismes de generació d'energia.

Això és el que s'estava discutint a Kyoto, és a dir, com modificar una de les bases de l'economia productiva sense reduir el nivell de desenvolupament i d'activitat industrial. Per això, els països més industrialitzats volien evitar acords frívols -encara que, possiblement, els assolits finalment podien haver estat una mica més ambiciosos.

Fixem-nos, també, en la situació interna de la Unió Europea, que vol actuar unitàriament en aquest tema. Inicialment, la proposta que es va fer era reduir el 15% de les emissions abans de l'any 2010. L'acord final fou una reducció del 8%. De totes maneres l'aspecte rellevant és que aquesta reducció global (primer del 15% i al final del 8%) no es feia sobre una base d'igualtat, sinó que hi havia una redistribució interna, que anava de la reducció d'un 25% d'Alemanya, Dinamarca o Àustria a l'augment d'un 40% de Portugal. A l'Estat espanyol, li corresponia un augment del 17%.

Aquesta redistribució interna actua com una mena de fons de cohesió no financer, atès que compensa el major desenvolupament dels països del nord, amb una possibilitat d'incrementar l'activitat industrial i de transport per als països del sud. La discussió de la nova redistribució, en funció dels acords realment adoptats a Kyoto, és tan important com l'actual debat sobre la continuïtat dels fons de cohesió, basats en les subvencions a projectes de transport i de protecció del medi ambient, encara que passi molt més desapercebuda.

Tot plegat, doncs, em sembla prou il·lustratiu de la relació directa entre una qüestió ambiental i el desenvolupament econòmic.

Economia productiva i medi ambient a Catalunya

En el cas de Catalunya, hi ha dos fets que coincideixen a l'hora de parlar d'economia productiva i medi ambient:

- Catalunya és un país industrial, tant per tradició com per vocació. I,
- Catalunya és una societat amb una exigència creixent de qualitat de vida.

Aquests dos fets, aparentment, han entrat en col·lisió. Sembla com si s'hagués de triar entre més desenvolupament industrial o més qualitat de vida. Molta gent considera aquesta qüestió com un conflicte d'interessos que reclama una resposta socialment consensuada.

Crec, però, que és un dilema mal plantejat perquè:

- No és possible un desenvolupament econòmic sòlid sense reforçar i millorar la qualitat de vida.
- No és possible reforçar i millorar la qualitat de vida sense un desenvolupament econòmic sòlid.

La combinació perfecta de tots dos objectius, l'única sortida satisfactòria, és el desenvolupament sostenible, és a dir, el desenvolupament perdurable en el temps perquè es fonamenta en no esgotar els recursos, tant si són materials com immaterials.

La pregunta correcta, doncs, és què hem de canviar del nostre sistema productiu per tal d'aconseguir que no causi problemes al medi, aprofiti les oportunitats derivades dels criteris ambientals i generi un desenvolupament real i no pas aparent. És a dir, quan defensem una indústria respectuosa amb el medi ambient, estem defensant el medi ambient, però també estem defensant la vocació industrial del nostre país.

En realitat, ens trobem davant un repte de país, amb diferents actors, tots ells importants: les institucions públiques, les empreses i la gent. Sense la implicació moral de tots plegats, serà molt difícil donar una resposta satisfactòria als problemes ambientals.

Cal, en primer lloc, que tots els actors siguin conscients de l'existència d'aquest repte de país, de fet de tota la humanitat, i del paper que, com a actors, els correspon. En segon lloc, cal que s'estableixi un diàleg fluid polièdric entre tots els actors.

És cert que, a Catalunya, ja fa temps que hi ha diàleg entre el Departament de Medi Ambient i els sectors econòmics. Mantenim una comunicació informal i freqüent amb els representants de les organitzacions empresarials i sindicals, tenim la seva presència directa en òrgans de consulta o de direcció de diferents unitats del Departament i hem establert acords per a desenvolupar determinades actuacions.

Hi ha, doncs, una pràctica de diàleg que ens satisfà i que volem millorar, perquè estem convençuts que conèixer directament les posicions respectives fa més viable el disseny i l'aplicació d'una política ambiental eficaç. En aquest terreny, hi ha una iniciativa immediata que ajudarà a consolidar aquest diàleg.

Agenda 21 de Catalunya

Ens trobem en el procés d'elaboració de l'Agenda 21 de Catalunya. Ja saben vostès que, a la Cimera de la Terra que va tenir lloc a Rio de Janeiro el juny de 1992, es va adoptar l'Agenda 21, un conjunt de reflexions i d'orientacions que s'havien de tenir en compte per tal de garantir que la humanitat assolís un desenvolupament sostenible durant el segle XXI. L'efectivitat d'aquesta Agenda 21 està condicionada al fet que s'elaborin i s'apliquin Agendes 21 adaptades a escales territorials més administrables. I, així, les Nacions Unides ha demanat que tots els països la tinguin feta abans de l'any 2002.

Traduït en llenguatge pràctic, una Agenda 21 és un pla estratègic de desenvolupament d'un país -o d'un municipi o una comarca- basat en els principis de la sostenibilitat. A escala mundial, hi ha dos grans perfils de països que s'han afanyat a tenir feta l'Agenda 21. D'una banda, un sector de països subdesenvolupats que volen fer un creixement econòmic que no es basi en el model de la revolució industrial, que els obligui a seguir el mateix itinerari, negatiu i obsolet en molts aspectes, que hem seguit nosaltres.

De l'altra banda, hi ha el sector dels països més rics, que volen aconseguir, a través d'una planificació d'aquesta naturalesa, mantenir la qualitat de vida interna i consolidar la seva posició de

lideratge, atès que una política eficaç de sostenibilitat redunda en benefici del desenvolupament econòmic en condicions d'estabilitat i de preeminència dels recursos humans per davant dels materials.

El Govern de la Generalitat creu que Catalunya ha d'optar per afegir-se al vagó d'aquest últim sector de països i no quedar-se a l'expectativa dels canvis que s'estan produint ràpidament en l'esquema del món. Per això, treballem en l'elaboració de la nostra pròpia Agenda 21. Ja fa un temps que s'està fent la tasca preparatòria i aviat iniciarem la posta en marxa dels mecanismes de participació que ens permetin d'afavorir l'intercanvi de reflexions entre tots els sectors actius de la societat.

L'Agenda 21 ens ha de servir per a tres coses:

1) En primer lloc per adquirir una millor cultura del diàleg. Iniciar un diàleg constructiu entre totes les parts implicades en la resolució dels problemes i en la definició dels projectes. Problemes que ens són comuns i projectes que poden ser col·lectius;

2) En segon lloc per transmetre la consciència a totes les elits socials que la sostenibilitat ambiental ha de formar part del paquet central de temes que configuren els avantatges competitius d'un país;

3) En tercer lloc per elaborar un pla estratègic que contingui directrius i orientacions que, amb la seva aplicació, augmentin el nivell de qualitat ambiental de Catalunya i ens dotin d'unes bases més fermes per al nostre desenvolupament futur.

Alternatives de gestió de residus industrials

Malgrat que l'Agenda 21 abordarà tots els temes que ara tractaré i, per tant, és possible que hi introdueixi canvis o modulacions, crec convenient avançar els grans instruments que tenim a l'abast per tal d'afavorir el desenvolupament sostenible a Catalunya i aconseguir que l'impacte inevitable del medi ambient sobre l'economia productiva sigui un impacte positiu.

El primer gran bloc d'instruments d'actuació són les normes i les regulacions que fixen les obligacions que han de satisfer les empreses, obligacions que influeixen òbviament en la seva condició d'ens econòmics.

Podem posar la legislació de residus com a exemple d'un impacte ambivalent de l'instrument normatiu sobre l'economia productiva. L'any 1993, el Parlament de Catalunya va aprovar la llei reguladora dels residus, que incorporava al nostre país la filosofia comunitària sobre els residus - que la resta de l'Estat no ha incorporat fins fa un parell de mesos amb la *Ley básica de residuos*. La llei catalana té moltes virtuts, i una d'elles és establir una jerarquia d'alternatives de gestió dels residus que han d'aplicar les empreses que en generen.

La primera alternativa de gestió i que ha de considerar-se l'opció ideal és la minimització, es a dir, deixar de produir el residu. Malauradament, no és possible encara en moltes activitats in-

dustrials suprimir els residus. Però, que no ho sigui, no ens exonera de la missió d'evitar al màxim la producció de residus, especialment si és innecessària. Això ho volem aconseguir per dos camins:

1) Mitjançant la incentivació. Es tracta de disposar de nous conceptes teòrics que ajudin a considerar la minimització com la prevenció en origen de la contaminació i establir metodologies que ajudin a diagnosticar les oportunitats de minimització en un procés productiu. Es tracta de generar una nova visió de l'empresa com una font d'oportunitats de reduir els residus, sobre la màxima -tant ambiental com econòmica- de produir més amb menys, és a dir, procurar superar el malbaratament que suposa que una part de les primeres matèries esdevinguin residus en comptes de producte.

2) El segon camí és la penalització. Mentre els residus no tenen cap cost, és difícil que es facin esforços per a minimitzar-los. El mateix model de gestió que s'ha implantat, al controlar millor els residus i obligar a tractar-los de manera adequada, comporta que l'empresa que els genera hagi de dedicar uns recursos a gestionar-los i, per tant, que es plantegi si hi ha alternatives que siguin econòmicament més favorables.

La valorització dels residus

La valorització és l'alternativa de gestió que ocupa la segona posició jeràrquica. S'ha observat una evolució molt favorable, gràcies un triple instrument: El reciclatge en origen, la negociació de subproductes i el tractament de residus mitjançant valorització.

1) *El reciclatge en origen* és l'aprofitament dels residus d'una línia de producció, en una altra línia de producció de la mateixa empresa.

2) *La negociació de subproductes*: En la indústria no ambiental, hi ha residus d'una activitat que poden emprar-se com a primeres matèries en una altra. Allò que cal, doncs, és que hi hagi l'estructura operativa que permeti divulgar les qualitats i les quantitats de subproductes disponibles i posar en contacte les empreses interessades. Aquesta estructura, promoguda per la Junta de Residus, és la Borsa de subproductes, i l'activitat és el que anomenem la negociació de subproductes.

3) *Tractament de residus mitjançant valorització*: Per últim, el tractament de residus mitjançant valorització s'ha basat en la creació d'empreses d'iniciativa privada que recuperen, reciclen i transformen determinades categories de residus en mercaderies productes acabats o primeres matèries secundàries.

Daltra banda la valorització es recolza en dos elements complementaris igualment imprescindibles: la capacitat de recuperació dels materials residuals i la capacitat de reintroduir-los al mercat. En conseqüència, també ha estat necessari desenvolupar una estratègia de màrqueting basada en crear els mitjans perquè el consumidor conegui, identifiqui i adquireixi els productes que es deriven d'aquest sistema de producció.

Una part decreixent -però difícilment anul·lable amb l'horitzó tecnològic actual- dels residus industrials ha d'anar a una alternativa de gestió que els exclou de manera, en principi, definitiva de la circulació de materials. És la disposició del rebuig, la tècnica central de la qual és la deposició controlada. La creació a Catalunya de les instal·lacions necessàries -tant públiques com privades- per a gestionar el rebuig té un efecte econòmic en la mesura que estipula uns preus sobre els residus, en funció del seu impacte ambiental, que generen un estímul addicional per a la seva minimització i, alhora, una distribució més equitativa dels costos ambientals dels residus.

Acords voluntaris

Dins del bloc de normes i regulacions, cal incloure també els acords voluntaris, que han promogut especialment alguns països de la Unió Europea. Només cal recordar, a tall d'exemple, que tota la complicació que vivim avui amb l'entrada en vigor de la llei d'envasos, fa anys que està resolta als Països Baixos a través d'un gran acord voluntari entre el govern i el sector empresarial, sense necessitat de cap legislació especial. Quan s'estava elaborant el projecte de llei espanyol, la Junta de Residus va mostrar la seva predisposició a avançar l'aplicació de la directiva comunitària a Catalunya a través d'un acord voluntari, sense excessiu ressò més enllà de les bones paraules.

Encara que aquest acord voluntari no fou possible, sí que s'ha arribat a altres tipus d'acords voluntaris amb gremis i sectors destinats a impulsar la implantació de sistemes de gestió ambientalment més correcta. Aquest instrument ha de servir per a anar més enllà de la norma i sovint com a mitjà per a avançar-se en l'adaptació d'una norma que vindrà més endavant. És un instrument útil com s'ha demostrat a altres països i que encara no hem explorat prou en les seves oportunitats.

Mesures econòmiques directes

El segon gran bloc d'instruments d'actuació són les mesures econòmiques directes. A Catalunya, en tenim experiència pràctica. L'any 1981 es va crear el tribut de sanejament. Aquest tribut ja té, doncs, una història de 17 anys, no exempta de problemes, però amb un balanç global molt favorable, atès que ha estat l'eina financera que ha possibilitat l'aplicació d'un Pla de Sanejament modern, conforme a les orientacions de la Unió Europea i que ha fet possible l'increment palpable de la qualitat dels nostres rius i de les nostres costes.

Ha generat els recursos per a construir les instal·lacions de tractament necessàries i el seu caràcter progressiu del tribut, en funció de la càrrega contaminant continguda en les aigües residuals, ha comportat una millora molt notòria de la qualitat de les aigües abocades als rius. Només tres dades, ens donen una idea prou clara:

1) La càrrega contaminant de les empreses catalanes s'ha reduït de manera neta en un 20% els últims 6 anys;

2) Si considerem només les grans empreses, la reducció arriba al 40%;

3) Si no considerem la disminució neta sinó la reducció de la càrrega contaminant abocada directament a llera, el percentatge de disminució arriba al 60%.

Sens dubte, la major consciència ambiental, la voluntat de compliment de les normes, la modernització de les instal·lacions són factors que hi ajuden, però ningú no dubta que l'efecte dissuasori d'un taxa que penalitza la càrrega contaminant ha estat un peça clau d'aquesta evolució tan favorable.

Hi ha veus que reclamen la implantació de noves figures impositives d'aquest estil, molt de moda a la Unió Europea i prou recomanades per organismes internacionals com l'OCDE. És una qüestió que es veurà en el futur, de moment hem apostat perquè, a escala estatal, es creï una taxa sobre les piles elèctriques que proporcionaria els recursos necessaris per a la seva recuperació i reciclatge.

No tots els instruments econòmics suposen un cost addicional; també n'hem propiciat de positius, com és la desgravació del 10% de les inversions ambientals en l'impost de societats. S'està aplicant ara per primera vegada sobre els resultats de l'any 1997 i, donat que correspon a la Generalitat de Catalunya certificar la bondat ambiental de les inversions, podem comprovar l'èxit que ha tingut la mesura i l'estímul que pot representar de cara a noves inversions si la fórmula desgravatòria es manté, cosa que nosaltres defensem amb claredat.

Hi ha, per tant, a Catalunya com a qualsevol societat industrial moderna, un esforç per explorar les possibilitats d'aquest tipus de mecanismes per a fer progressar la qualitat ambiental.

De totes maneres, probablement estem encara molt lluny d'esgotar-ne les possibilitats. Un estudi relativament extens sobre aquesta qüestió va publicar-se a la revista *Environment* el maig de 1998. Una conclusió clara era que, tot i existir moltes iniciatives i algunes prou innovadores i imaginatives, els instruments econòmics no havien esdevingut el component central de la política ambiental de cap país. Tots continuen centrant-se en la regulació com a aproximació prioritària a qualsevol problemàtica ambiental.

Els autors de l'estudi hi trobaven una justificació molt gràfica referint-se als Estats Units d'Amèrica. Partint del fet que la competència en matèria de medi ambient correspon als diferents estats, la normativa ambiental federal -és a dir, la que obliga a tots els Estats Units- ocupa més de 14.000 pàgines. Difícilment, es pot revisar tota aquesta normativa per tal de substituir-la o subordinar-la a instruments econòmics.

De totes maneres i malgrat les dificultats òbvies, no hem de considerar la qüestió com una preocupació superada, sinó, pel contrari, molt vigent. Tots els països -i el nostre també- tenen com a debat clau la manera de reduir la pressió fiscal sobre aquells aspectes de l'activitat econòmica que generen riquesa sense disminuir la capacitat recaptatòria de l'Administració per tal de poder garantir les prestacions socials.

D'altra banda, tenim unes activitats que usen recursos exhauribles o generen contaminants no absorbibles per la natura que podrien autoregular-se si existís una correcta internalització de costos ambientals que avui no es mesuren.

Alguns experts apunten al probable casament de tots dos interessos, a través d'un canvi en la concepció dels elements sotmesos a fiscalitat. És, doncs, una possibilitat en estudi que, de dur-se a terme, capgirarà molts plantejaments clàssics. No obstant això, la sostenibilitat - de la qual parlem tant sovint- no és altra cosa que un canvi de paradigma, un enfocament nou per a analitzar i resoldre els problemes de sempre. Des de la perspectiva de la sostenibilitat, probablement podrem veure nous aspectes d'interès que poden ajudar a dissenyar uns sistemes fiscals més favorables a un desenvolupament equitatiu i compatible amb la qualitat del medi.

L'acció pública directa

Finalment, el tercer gran bloc d'instruments d'actuació és l'acció pública directa, amb una sèrie d'actuacions que incideixen sobre l'economia productiva. Així, el Departament de Medi Ambient aplica una política de suport a la gestió ambiental de les empreses, perquè creiem que les empreses catalanes han de trobar en la Generalitat la col·laboració suficient per tal que puguin aplicar de manera convenient les seves obligacions de gestió ambiental (aigües residuals, residus, emissions atmosfèriques...)

En aquest sentit, la Generalitat ha de proporcionar els mecanismes adequats d'accés a la informació útil per a les empreses, ha d'establir els mitjans apropiats d'assessorament en qüestions específiques de gestió ambiental i ha de crear o afavorir la creació dels equipaments ambientals necessaris.

Hem desenvolupat alguns mecanismes d'assessorament a les empreses amb l'objectiu que les empreses puguin rebre assistència tècnica per a resoldre algunes de les seves obligacions legals o per tal d'avaluar les solucions ambientals que volen implantar.

També desenvolupem una política que podríem anomenar de suport a la sostenibilitat de les empreses. Les empreses catalanes, a més de complir amb els estàndards ambientals, han d'aprofitar les oportunitats que dona el medi ambient per tal d'esdevenir empreses més modernes, més competitives i més preparades per a encarar el futur.

Sostenibilitat de les empreses

A escala mundial, ja s'està començant a produir el canvi. Les principals empreses multinacionals s'han unit en un Consell Mundial que propugna aquesta nova orientació. La Generalitat de Catalunya vol contribuir a un canvi de la mateixa naturalesa a Catalunya, que s'ha de basar en tres idees:

- 1) La millora en les tecnologies de producció, es a dir tendir cap a una producció més neta.
- 2) La millora en els sistemes de gestió, aprofitant els nous mecanismes de certificació ambiental.

3) La millora en la capacitació professional i laboral, lligada tant a la formació bàsica com a la formació permanent i a l'adquisició de bones pràctiques ambientals.

Tota aquesta situació està immersa en una creixent interacció amb la societat, atès que els grups d'interès es configuren i es consoliden i acaben esdevenint un factor estratègic important per a les mateixes empreses. Són un factor que influeix en la viabilitat d'inversions, en la penetració en el mercat i, en alguns casos, fins i tot, en el rendiment borsari.

La Cimera de Rio ja va estar atenta a aquesta qüestió. En realitat, es va elegir com a secretari general de la Conferència a un alt directiu d'una multinacional, no solament per la seva capacitat per administrar satisfactòriament un procés d'aquesta envergadura sinó que, també, amb l'objectiu d'incorporar la sensibilitat empresarial al procés. De fet, el Sr. Maurice Strong va assumir amb gran responsabilitat i eficàcia ambdós aspectes de la seva missió.

Voldria recordar que el Sr. Strong va advertir la conveniència d'una revolució ecoindustrial, aquesta va ser la seva expressió, consistent en la redefinició dels objectius de la industrialització i dels instruments i de les tecnologies utilitzades per aconseguir-la. Seguint amb les idees del Sr. Strong, el procés de reestructuració industrial té dues prioritats.

Una és maximitzar l'eficiència a llarg termini en la utilització dels recursos per a la producció i el consum, el que significa l'aparició d'ecosistemes industrials ambientalment tancats. És una idea suggerent, que comentaré més endavant.

L'altra prioritat, de fet, la que considera primera en ordre d'importància, és redirigir les energies corporatives a satisfer els aspectes humans del desenvolupament, prioritat que inclou com a eix d'actuació establir compromisos formals de transparència i d'accés de la comunitat a la presa de decisions.

És a dir, un dels eixos de la principal prioritat de la revolució ecoindustrial és la relació oberta de l'empresa amb la seva comunitat i, en conseqüència, amb els grups d'interès. La qüestió és com aconseguir-lo.

Difusió dels informes ambientals

Sens dubte, la solució immediata per la qual s'opta és la difusió de la informació, majoritàriament a través d'informes ambientals. Un estudi sobre les 100 principals empreses del 1994 segons el *Financial Times* mostrava que dues tercers parts donaven comptes al públic de la seva activitat ambiental. Aquí sorgeix un problema important: es creen noves necessitats d'informació per a poder atendre les diferents expectatives dels diferents grups d'interès. Clients, proveïdors, sector financer i assegurador, veïns dels centres productors, treballadors mitjans de comunicació requereixen continguts informatius diferents i, probablement, també canals de comunicació diferents.

Una multinacional informàtica va encarregar un estudi a una consultora perquè determinés quines eren les característiques que hauria de tenir el seu informe ambiental per atendre

satisfactòriament els seus grups d'interès. L'estudi va revelar algunes sorpreses. Així, per exemple, la segona posició l'ocupava la pregunta sobre com aquella empresa informàtica dissenyava els seus nous productes de tecnologia de la informació per afavorir el desenvolupament sostenible.

És cert que han aparegut altres vies per expressar el compromís ambiental, com són les cartes o codis de conducta o l'adhesió a sistemes de qualificació ambiental -la sèrie ISO 14000, per exemple- o el fòrum de debat. Són mesures extraordinàriament positives, però el punt clau és la transparència, és a dir, proporcionar informació qualitativa i quantitativa sobre l'eficiència ambiental de l'empresa en uns paràmetres que siguin intel·ligibles i, al mateix temps permetin comprovar l'evolució al llarg del temps.

És necessari un doble esforç. Un primer pas, de caràcter decisiu, és prendre consciència que donar informació beneficia molt més a l'empresa que amagar-la o donar la sensació que s'amaga. I un segon pas, de caràcter pràctic és disposar de la informació esperada per a cada grup d'interès.

En primer lloc, és imprescindible, que l'empresa actuï, que prengui decisions per excel·lir en la seva eficiència ambiental. El primer pas, sens dubte, és satisfer els requisits normatius. Però l'excel·lència ambiental neix quan l'empresa opta per un enfoc d'ecogestió o, encara millor, de sostenibilitat. En aquest últim cas, el procés de presa de decisions s'obre més enllà de l'organització per considerar també els efectes globals i intergeneracionals de les seves activitats i les opinions dels grups d'interès sobre aquelles. El compromís efectiu amb el medi ambient és, en qualsevol cas, la condició prèvia a qualsevol propòsit.

En segon lloc, convé divulgar la pròpia activitat en tots aquells aspectes amb interès ambiental. Ja hem citat els informes, però s'han d'explorar nous mecanismes. L'important és desfer aquesta aura de misteri que sol envoltar certes activitats econòmiques i evitar les polítiques informatives estrictament defensives, que es limiten a justificar la bondat de la pròpia actuació ambiental quan és qüestionada. En aquest, aspecte, serà necessari un aprenentatge doble, tant per part de les empreses per obtenir i donar informació com pels grups d'interès per obrir-se a rebre-la, amb esperit crític però sense prejudicis.

Les actituds de les empreses no són uniformes i això també condiciona que l'impacte del medi ambient sigui positiu o negatiu. Es poden analitzar diversos casos:

1) Empreses amb actitud resistencial, empreses que es posen l'opinió pública en contra, que incorren en risc penal i que a la llarga tindran desavantatges competitius.

2) Empreses amb voluntat complidora, és el que podríem dir la situació neutra.

3) Empreses amb compromís per l'excel·lència ambiental de les que podem trobar exemples vàlids en pimes i en multinacionals.

Expansió dels béns i serveis ambientals

Finalment i donat que el sector dels béns i els serveis ambientals ha adquirit massa crítica a Catalunya, una altra línia complementària que estem desenvolupant és promoure l'expansió exterior d'aquest sector.

Per això tenim tres línies principals d'actuació:

1) Contribució a l'obertura de nous mercats. El Departament de Medi Ambient pot donar suport a altres països o regions que demanen ajut en el disseny de les seves polítiques ambientals per tal d'afavorir-hi la concurrència d'empreses catalanes.

2) Suport a iniciatives firals o a missions comercials. El Saló Ecomed-Pollutec, iniciat a Barcelona el 1997, apunta a convertir Barcelona en un punt de trobada mediterrània i iberoamericana sobre el medi ambient.

3) Foment de l'acció conjunta d'empreses catalanes en operacions exteriors.

Aquest pas cap a l'obertura exterior és possible avui perquè, com deia, el sector dels béns i serveis ambientals ha crescut de manera molt considerable a Catalunya. En només 4 anys, s'ha multiplicat per 37 el nombre d'empreses valoritzadores inscrites en el Registre General de Gestors de Residus de Catalunya, que ha passat de 7 a les 259 actualment en funcionament. L'evolució del nombre d'empreses i el total de tones valoritzades confirma les bones expectatives del sector del reciclatge de residus a Catalunya.

Convé recordar que Catalunya genera més de 4 milions de tones de residus industrials cada any, de les quals actualment ja es valoritzen el 55,8%.

Des de l'any 1993, en què va entrar en vigor la *Llei reguladora dels residus*, el percentatge de valorització s'ha incrementat en un 134,4%, passant del 23,8% l'any 1993 al 55,8% actual. Aquesta evolució tan favorable es deu a diversos factors:

1) El progressiu coneixement i control sobre els productors de residus. El nombre de declaracions de residus per part dels productors s'ha incrementat en un 52%.

2) El desplegament dels programes de gestió de residus, orientats sota criteris que aposten clarament per la minimització, la valorització i el tractament ambientalment correcte dels residus.

3) La construcció d'instal·lacions i infraestructures de tractament de residus, algunes d'elles declarades servei públic (olis, CFC, piles, residus especials...) o bé de promoció privada (tractament físicoquímic i biològic, inertització, esterilització, *marpol*, etc.).

4) Un altre factor és l'increment espectacular del nombre d'empreses valoritzadores inscrites en el Registre General de Gestors de Residus de Catalunya, les 259 esmentades. Si afegim les que

es troben actualment ja autoritzades i pendents d'entrada en servei, el total d'empreses autoritzades per al reciclatge i la valorització de residus a Catalunya puja a 361, fet que confirma les bones expectatives d'un sector en auge per al futur.

Incorporar la sostenibilitat a la cultura empresarial

Totes aquestes línies d'actuació -des del suport i l'assessorament a la millor gestió ambiental fins al foment de la capacitació- tenen un objectiu major comú, que és alhora la clau de l'èxit: incorporar el concepte de sostenibilitat a la cultura empresarial.

Cal considerar aquí dos aspectes. En primer lloc, quins criteris de sostenibilitat s'han d'introduir. El debat és molt ampli i hi ha prou material de partida. S'ha estès, per exemple, l'estudi de l'ecologia industrial -és a dir, la idea d'un sistema industrial tancat en què els recursos energètics i els productes, un cop usats, retornen al sistema per al seu reprocessament i la seva reutilització. És un esquema conceptual que ens ha d'ajudar a fer aquest pas.

També hi ha les cinc estratègies clau que ha identificat el Consell Mundial d'Empreses per al Desenvolupament Sostenible:

- 1) Usar eficientment els recursos, és a dir, fer més amb menys.
- 2) Estendre la vida dels productes.
- 3) Prevenir la contaminació.
- 4) Reciclar i reutilitzar.
- 5) Promoure els parcs ecoindustrials, és a dir, aquells en què les sortides d'unes determinades indústries serveixen d'entrades per a les veïnes.

Hi ha elements, doncs, per a definir els nostres propis criteris.

La intervenció integral

La segona gran qüestió és com s'incorporen aquests criteris. Al meu entendre, només hi ha un mecanisme: el debat, la reflexió i el diàleg. És possible que calgui crear fòrums més estables, però a través de jornades, reunions de treball, taules rodones... han d'anar sensibilitzant el món empresarial per suscitar curiositat i interès en la matèria. En qualsevol cas, el canvi només poden fer-lo els empresaris i, per a fer-lo, tindran el nostre ple suport.

Per això, la nova actuació del Departament de Medi Ambient davant les empreses vol reforçar els aspectes que impulsen el desenvolupament industrial sostenible, sobre dues línies bàsiques d'acció:

– L'agilització de la tramitació de noves activitats, mitjançant la llei d'intervenció ambiental (*Llei d'intervenció integral de l'Administració ambiental*)

– I el foment de l'ecoeficiència industrial, mitjançant la creació d'una unitat operativa especialitzada al servei de les empreses

De fet, estem immersos en un procés de reforma de l'Administració ambiental catalana per tal de fer-la més eficaç.

Quan els grans objectius inicials es veuen assolibles, ha arribat el moment de plantejar-se com reformar l'Administració ambiental per poder atendre adequadament les noves necessitats de la política ambiental de Catalunya. La reforma de l'Administració ambiental a Catalunya s'ha iniciat mitjançant diversos instruments:

1) El desenvolupament d'estratègies, que superen el concepte de plans i programes, perquè, a més d'ocupar-se de la matèria que tracten en cada cas, introdueixen criteris de sostenibilitat i vetllen per la implicació social. En aquest sentit, l'estratègia catalana per a la conservació i l'ús sostenible de la biodiversitat constitueix l'exemple més desenvolupat d'aquest tipus de formulació.

2) Un segon instrument és l'agencialització i l'externalització, es a dir la creació d'organismes capaços d'actuar amb gran agilitat i dinamisme en un determinat àmbit. L'Agència Catalana de l'Aigua serà la primera peça d'aquest nou model en l'Administració ambiental. Aquesta Agència unificarà la gestió del conjunt del cicle de l'aigua, d'acord amb els principis que inspiren la futura directiva marc de la Unió Europea.

3) El tercer instrument és la llei d'intervenció ambiental.

El febrer de 1998, el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei d'Intervenció Ambiental. Aquesta llei respon a la filosofia de pensar abans d'actuar i de procurar corregir els problemes ambientals abans que es produeixin, esquema fàcil de plantejar i no sempre immediat d'aplicar. En definitiva, la llei proposa:

1) Incrementar la capacitat de l'Administració pública per prevenir l'impacte ambiental de les activitats econòmiques.

2) Integrar i simplificar el procés d'autorització ambiental perquè sigui més còmode al ciutadà i, al mateix temps, més eficaç en la protecció del medi.

3) Fer proporcional la complexitat del procés en relació a l'impacte potencial de l'activitat sobre el medi.

4) Delimitar millor les funcions de les diferents Administracions implicades, per augmentar l'eficàcia i l'agilitat.

Cada any, a Catalunya, es tramiten 9.000 expedients d'activitats econòmiques. El 80% tenen un impacte ambiental baix, però el procés d'autorització de totes elles segueix el mateix procediment, l'establert en el Reglament d'Activitats Classificades, vigent desde 1961. L'antiguitat d'aquesta norma fa preveure les previsibles dificultats perquè sigui funcional com a instrument de protecció ambiental. I d'altra banda, la naturalesa del procediment que estableix comporta que el temps que es triga en resoldre l'expedient sigui d'un terme mitjà de 16 mesos, un autèntic fre per a la instal·lació de noves activitats.

La llei d'intervenció ambiental de l'Administració ambiental substitueix el Reglament d'Activitats Classificades per donar un nou enfocament més integrat i més racional.

Els quatre aspectes més innovadors de la llei són els següents:

1) Agilització

La tramitació serà més ràpida perquè serà proporcional a l'impacte potencial de cada activitat. Es divideixen les activitats en tres grans grups i s'estableix el procediment propi de cada grup que fixa un període màxim de resolució amb silenci administratiu positiu.

Les activitats de baix impacte ambiental segueixen el procediment de comunicació. Aquest procediment consisteix en la presentació de la documentació fixada per cada tipus de projecte a l'Ajuntament corresponent. Si l'ens local no prohibeix l'inici de l'activitat abans d'un mes, aquesta pot desenvolupar-se amb tota legalitat. El 80% dels expedients tramitats actualment corresponen a aquesta categoria. També recull la llei, la possibilitat de què cada Ajuntament pugui aprovar un reglament que exigeixi una autorització prèvia per determinats tipus d'activitats incloses en aquest bloc.

Les activitats d'impacte ambiental moderat mantenen un sistema similar a l'actual, amb una llicència prèvia de l'Ajuntament. En aquest cas, el promotor presenta la sol·licitud amb tota la documentació necessària al municipi, aquest reuneix els informes necessaris del conjunt d'Administracions implicades i, finalment, adopta una decisió favorable o desfavorable. Si aquesta resolució no s'ha produït en els quatre mesos immediats a la solució, l'activitat pot començar. El 18% dels expedients actuals segueixen aquest itinerari.

Finalment, les activitats d'elevat impacte ambiental (el 2% del total) són autoritzades pel Departament de Medi Ambient, amb consulta prèvia a l'Ajuntament corresponent. El temps màxim de resolució és, en aquest cas, de sis mesos.

2) Simplificació

Una segona innovació de la llei és la simplificació del procediment. Encara que el rigor continua sent l'eix de qualsevol procés d'autorització, el promotor d'una activitat ha de tenir la impressió que s'ha simplificat. Això s'aconsegueix disminuint la burocràcia amb què es troba el ciutadà. Així, amb la nova llei, s'introdueix el principi de finestreta única, que significa que el promotor d'una activitat tindrà només un interlocutor de l'Administració ambiental i, en un procés únic, se l'autoritzarà o no l'activitat d'acord amb tots els aspectes ambientals.

El recorregut lent de qualsevol ciutadà a través d'edificis i oficines fins a aconseguir emplenar el trencaclosques de permisos serà substituït per un esforç de comunicació i de coordinació intern de les unitats de l'Administració pública que intervenen en un expedient. Aquest propòsit es visualitza en la creació de les Oficines de Gestió Ambiental Unificada.

3) Revisió de l'autorització

El tercer aspecte rellevant és la revisió de l'autorització. Com l'objectiu és la protecció del medi ambient, la llei acaba amb les llicències indefinides en el temps i introdueix un sistema de revisió periòdica que garanteix l'aplicació de les millors tècniques disponibles en qualsevol moment i, així, esdevé un motor de la innovació tecnològica.

4) Accessibilitat de la informació ambiental

Finalment, s'ha de destacar el protagonisme que la llei atorga a la informació ambiental. Amb la nova llei, l'Administració pública ha de realitzar un esforç per incrementar i posar a disposició del públic la informació ambiental suficient sobre la qualitat dels recursos naturals i les condicions del medi. Igualment, ha de ser accessible tota la informació relativa a les normes i els requisits que incideixen en qualsevol procés d'autorització.

D'aquests quatre elements i del conjunt de l'articulat, es desprèn clarament que la llei disminueix l'intervencionisme gratuït de l'Administració en la implantació de les activitats productives i passa la responsabilitat més directa als seus promotors, que han de tenir la maduresa suficient per actuar correctament. Aquest enfocament es recolza, òbviament, en un sistema de control i inspecció, en què tenen un paper notori les entitats col·laboradores de l'Administració.

El trànsit del sistema actual, vigent durant més de 35 anys, al nou no és fàcil. Per això, la llei no entra en vigor fins al mes d'abril de 1999, donant un període de temps ajustat però suficient per reorganitzar l'Administració ambiental, unificar els criteris de control integrat, establir els circuits administratius, informar i sensibilitzar a la població, formar els tècnics i aprovar els reglaments necessaris per al ple desenvolupament de la llei.

En qualsevol cas, el resultat final ha de ser una Administració més moderna en la seva concepció, més eficaç en la protecció del medi ambient i més atenta en el servei a la societat.

Una Administració més moderna

En aquesta mateixa línia, el Departament de Medi Ambient promou la constitució d'un organisme àgil per a coordinar i executar els serveis que el mateix Departament presta a les empreses i alhora per actuar com altaveu i transmissor de la problemàtica de les empreses davant l'Administració. És a dir per facilitar la relació i la comprensió entre unes i l'altre. És un propòsit que veu la llum abans de l'estiu de 1998. El nou ens, a més de ser l'interlocutor i assessor principal de les empreses en el seu tracte amb l'Administració, executarà programes de foment de la millora de les polítiques ambientals de les empreses, especialment en els àmbits següents:

1) La producció, amb l'objecte que esdevingui més neta per la minimització de residus, aigües residuals i emissions atmosfèriques.

2) La gestió, amb l'objecte d'introduir-hi millores destinades a l'ecoeficiència i a la implantació de normes de qualificació ambiental.

3) La capacitació, amb l'objecte d'incrementar el nivell de preparació ambiental del personal de les empreses.

4) La promoció, amb l'objecte d'afavorir el coneixement del compromís ambiental de les empreses i de facilitar la presència internacional del sector de béns i serveis ambientals.

Tot això ja es veurà en el futur més immediat, però volem que sigui un instrument útil de cara a fomentar la major ambientalització de la nostra economia productiva.

Conclusió

En el fons, aquesta (llarga) intervenció no ha deixat de tenir un fil conductor -dit altrament, un missatge- que se sosté en dues idees bàsiques:

1) El futur de les nostres empreses passa perquè es modernitzin i es consolidin a través de la incorporació de la cultura de la sostenibilitat;

2) El Departament de Medi Ambient, més enllà de les funcions administratives, té clara la necessitat d'exercir un cert rol de lideratge per a impulsar aquest canvi necessari.

Si aconseguim fer-ho -i hi ha motius per a confiar-hi- haurem aconseguit que l'economia productiva de Catalunya gaudeixi de bona salut en el present i, sobretot, en el futur, gràcies a haver adoptat les decisions convenients en el moment oportú.